

iskola immár lejárt magát, de akként is értelmezhető, hogy a mai viszonyokkal számoló munkaiskolának megvan a jogosultsága, sőt hivatása. Szerzőnk ez utóbbi felfogásnak híve. Fejtegetéseinek, érveléseinek főcélja termékenyítő bírálat alapján a német iskolának beillesztése a népi élet közösségébe, besorozása azokba a nagy feladatokba, amelyeket az iskola és tanítóság számára a nemzeti szociáлизmus követel. Ebben elsősorban Kriek, Gaudig és Scheiber munkáira támaszkodik. Mindvégig a munkaiskolának a nemzeti szociáлизmussal való kapcsolatát, jelentőségét, szervezés összefüggését tartja szem előtt.

Az intézmény eredetének és fejlődésének szemléltető tárgyalása során megállapítja, hogy abban az idők folyamán bizonyos zavar, majd tisztulás (*Verwirrung und Klärung*) következett be. Kezdetben merőben a kézimunkára és ügyességre vetették a fősúlyt, szinte kizárólag a módszerdidaktikai szempont uralkodott, ami a ma követelményeit már nem tudja kielégíteni. »A munkaiskola igazi eszmei erejét még csak ezután kell kibontakoztatni.« (9. lap).

A könyv tartalmáról és az anyag feldolgozásában követett módszerrel a következő főbb fejezetek tájékoztatnak. Öntevékenységi: a munkaiskola központi fogalma. Munkaethos. Autonóm személyiség. A trias: gyermek, művelődési javak, tanító. Kerschensteiner elgondolása. Élmény. Cselekvésre való nevelés. Közosségre és mély hódolatra való nevelés. Szerves művelődés.

Az összefoglalásban (171—77. l.) szerzőnk kidomborítja a főbb tanulságokat. Ezek szerint a 3. birodalom nem veheti át változatlanul a régi munkaiskolát. Meg kell vizsgálni mi maradhat meg belőle s minnek kell újjáalakulni. A régi célkítűzés az autonóm kultúrember kialakítása volt, ma a nemzeti szociáлизmus világnézetének megfelelően az eszmény a német jelen és jövő népi kötelezettségeivel teltített sorstárs (*Volks- und Schicksalsgenosse.*) Nem az egyed, hanem a közösségi a cél: a módszerben is a közös élmény és népes osztályokban való egybeolvasztás legyen irányadó. »Elvi ellenségei vagyunk annak, hogy az iskola vezetők kiképzésére vesse a fősúlyt, ezek önmaguktól kialakulnak... Az osztályt ne bontsuk fel egyedekre, az egész a rész felett áll, azonos célokkal és erkölccsel a közösség számára kell nevelni... Népes osztályoknak előnye, hogy mindjobban háttérbe szorítják a munkaiskolának egyénesítő módszerét« (172—73. l.). Ezt a kitűnök iskolájának hívei is megfontolhatnák (lásd: Magyar Paedagogia, 1942, 234. l.).

Hf.

Hans Künel: Die Lebensalter. Jena, 1941., 8-r., 108 lap.

Hans Künelnek, a költőnek és filozófusnak ebben a könyvében is, mint már néhány előző művében (*Der furchtlose Mensch, Das Gesetz deines Lebens*) mély betekintést nyerünk az ember életfolyamatába és fejlődésmentébe s olvasása fölemel és fölszabadít bizonyos szorongó érzések hatalma alól. Mint általában egyéb írásaiban, úgy ebben is új felfogás jelentkezik arra nézve, miképen alakítsuk életünket, hogy urrá legyünk nehézségei fölött. Mélyreható fejtegetéseiben kimutatja, mily alaptalan a félelmünk, hogy saját sorsunk ellenséges hatalom lehet velünk szemben. Sorsunk eredete saját lelki erőinkben rejlik, melyeknek növekedése szerint alakul és teljesedik be rajtunk. Bízni sorsunkban annyit jelent, mint saját lelki erőinket kifejteni. Ez nem jelent fatalizmust, csupán mélységes hitet és bizalmat olyan erők iránt,

melyekből élünk, melyekből szabad, bátor magatartásunkat merítjük s fokról-fokra érettekké és alkalmasakká leszünk életfeladataink teljesítésére. Az embernek ezeket a magával hozott, egyszer s mindenkorra sajátjává tett őserőit, ezeket a lelki élményrétegeket vizsgálja a szerző a gyermekség idején, az ifjúkorban, az érett koron át az utolsó évekig, mikor már minden kötelességtől szabadon állunk az élet válságai felett. Különösen az érés folyamatára nézve fokról-fokra oly jelentős átmeneti időket tárgyalja Künkel behatóan, s ebben rejlik könyvének pedagógiai jelentősége is. Mert a természeti törvények szerinti változások során fejlődnek ki a minden egyes életkort megillető erők és formák, melyek az ember életét minden egyes fokozatában végtelenül gazdaggá teszik és teljes kialakulásra vezérlik.

Az életkorokat a latin nyelv szelleme már az antik korban élesen és felülmúlhatatlan világossággal 5 fokozatban állapította meg, a pueritia, adolescentia, juvenus, virilitas és senectus állapotait különböztetve meg az emberi életben. A német nyelvnek nincsenek ezekre a fogalmakra épen olyan határozott, biztos szavai, s a magyarnak sem, mert a *Kindheit, Jugendzeit, Mannesalter, Reife Manneszeit* és *Greisenalter*, vagyis a *gyermekkor, ifjúkor, férjkor, érett férjkor* és *öregkor* nem egészen fedik a latin szavakban klasszikusan kifejezett fogalmakat. Künkel a latin sorozatban kifejezésre jutó fejlődési menetnek elfogadásával fejt ki ugyan fönt vázolt elméletét, azért bizonyos mértékig tovább differenciálja az emberi élet fejlődésmenetét, s voltaképpen három kettős szakaszra s ezen a kereten belül 6 fokozatra bontja az egész emberi életet. Ezt már idevágó fejezeteinek címei mutatják: *Kinderzeit, Jugendzeit, Zwischen Dreissig und Vierzig, Die Lebensreife, Die Alterskrise, Das Alter*. Ennek a kibővült keretnek megfelelően kell tehát értékelnünk tanulságait.

Már Goethe megmondta, hogy semmi sem nehezebb, mint helyesen rendezkedni be az élet minden változásain át. Minden aktív személyiség és a szellemi életnek minden jelentős egyénisége is ösztönszerűen érezte ezt s ezzel jutott el működése és hatása csúcspontjára. Amit most eredményképpen könyvében elénk tár, az voltaképpen rövidre fogott alkalmazott élettudomány, melyet saját megfigyeléseire és tapasztalataira épít föl. Felfogásának az a természeti törvény az alapja, hogy minden életkornak, az ifjúságtól az élemedett korig, megvan a saját sorsa, megvan a saját stílusa, saját benső szépsége és mindégyneknek megvan saját ereje is az ember teljes újjáalakítására. Ezeket a fejlődési folyamatokat rajzolja meg szerzőnk férfire és nőre vonatkozólag egyaránt, és pedig mindenkinek érthető előadásban. Könyve tehát vezérfonal annak a művészetnek elsajátításához, hogyan alakítsuk helyesen életünket s azért mindenkint érdekelhet, aki előtt az idevágó kérdések fölmerülnek.

Gyulai Ágost.

L'Enseignement ménager dans les écoles primaires et secondaires. Genève Bureau International d'Éducation. Genève 1941, 216 lap. A Bureau kiadványainak 75. száma.)

Közgazdaság és közművelődés, anyagi és szellemi kultúra kölcsönösen kiegészíti, erősíti egymást: tartósan egyik sem lehet el a másik nélkül. Ez a felfogás az utóbbi évtizedekben mind szélesebb körben terjedt, amiben az állandó háborúszkodást nem csekély rész illeti meg. Időszzerű vállalkozás volt tehát a genfi Bureau részéről, amikor ebben a kiadványban a ház-